

Disleksi ve Etkili Tedavi Yöntemleri

Dyslexia And Effective Treatment Methods

ÖZET

Çocuklar ilkokula başlamasıyla birlikte okuma becerisini edinmeye başlarlar. Fakat bazı çocuklar bu beceriyi elde etme konusunda güçlük yaşayabilirler. Ülkemizde birçok çocuğun okuma becerisini elde etme konusunda zorluklar yaşadığı tahmin edilmektedir. Kelime tanıma, akıcı okuma, okuduklarını anlama gibi becerileri yerine getirmede zorlanan veya okuma sırasında birçok hata gerçekleştiren bu çocuklar yaşadıkları bu problem karşısında çoğu zaman kaderlerine terk edilebilmektedir. Okuma güçlüğü yaşayan çocukların zekâ yönünden bir problemleri olmamasına rağmen kendi sınıf düzeylerinin altında performans göstermeleri araştırmacılar tarafından okuma güçlüğü olarak tanımlanmaktadır. Disleksi okuma yazma ve dil becerilerini yerinde getirmede yaşanan ve nedeni henüz tam olarak bilinmeyen özel öğrenme güçlüğü olarak tanımlanır. Disleksi problemi ile uğraşan çocuklar sözcükleri meydana getiren sembollerin ve sözcüklerin hangi seslerden meydana geldiğinin algılaması sürecinde bazı sorunlar yaşarlar ve sık sık ters çevirme hataları, şekil açıdan birbirine benzeyen sembollerin birbirine karıştırılması gibi hatalar gerçekleştirebilirler. Bu problem genel olarak çocukların okuma becerisi elde etmeye başladıkları süreçte açığa çıkar ve herhangi bir ilaç tedavisi ile ortadan kalkmaz. Bu rahatsızlıkta erken teşhis ve birebir ilgi çok önemlidir. Sınıf ortamlarında ise disleksi tedavisinde kullanılacak yöntemler öğretmenler tarafından tam olarak bilinmemektedir. Öğretmenlerin bu süreçte çocukların kelime tanıma becerilerini geliştirebilecek yöntemlere başvurması çocuk açısından faydalı olacaktır. Öğretmenlerin bu tür çocuklar için uygulayabilecekleri bazı yöntemler mevcuttur. Bu araştırmada sınıf ortamında disleksinin tedavisinde kullanılacak yöntemleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okuma, Okuma Güçlüğü, Disleksi

ABSTRACT

Children begin to acquire reading skills when they start primary school. However, some children may have difficulty in acquiring this skill. It is estimated that many children in our country have difficulties in acquiring reading skills. These children who have difficulty in performing skills such as word recognition, fluent reading, reading comprehension or who make many mistakes during reading are often abandoned to their fate in the face of this problem. Although children with reading difficulties do not have any problems in terms of intelligence, their performance below their grade level is defined by researchers as reading difficulties. Dyslexia is defined as a special learning difficulty in reading, writing and language skills, the cause of which is not yet fully known. Children with dyslexia have some problems in the process of perceiving the symbols that make up words and the sounds from which words are made, and may often make mistakes such as reversal errors, confusing symbols that are similar in shape with each other. This problem usually occurs during the period when children begin to acquire reading skills and does not disappear with any medication. Early diagnosis and one-to-one attention are very important in this disorder. In classroom settings, the methods that can be used in the treatment of dyslexia are not fully known by teachers. In this process, it would be beneficial for teachers to use methods that can improve children's word recognition skills. There are some methods that teachers can apply for such children. In this study, the methods that can be used in the treatment of dyslexia in the classroom environment were examined.

Keywords: Reading, Reading Difficulties, Dyslexia

GİRİŞ

Okuma geçmişten günümüze bireylerin yaşamları boyunca kullandığı bir beceri olarak ifade edilebilir. Akyol'a (2005) göre bireyin daha önceden sahip olduğu ön bilgilerini harekete geçirip yeni bilgiler ile bütünleştirdiği belli bir amaç doğrultusunda yapılan anlam kurma süreci olarak ifade edilmektedir. Muhakkak ki okuma anlamak için gerçekleştirilmelidir. Anlamadan gerçekleştirilen okuma faaliyeti seslendirmeden öte gitmeyecektir. (Yılmaz, 2006). Okuduğunu anlama okuyucunun okuma faaliyetini gerçekleştirirken okuduklarını ve görüp işittiklerini algılayıp benimsediği süreç olarak ifade edilebilir (Rusen, 1995). Okunanı anlamak için öncelikle öğrencilerin kelime tanıma becerilerinin gelişmiş olması ve akıcı bir şekilde okuyor olmaları gerekmektedir. Yılmaz'a göre (2020) akıcı okuma; okuma faaliyeti esnasında okuyucunun okuduğu metni doğru, hızlı, seri, imla kurallarına uyararak, ses tonuna çevresindekilerin duyacağı seviyede ve uygun ses tonuyla okunması olarak ifade edilmektedir. Bazı öğrenciler ise zekâ yönünden herhangi bir problem olmamasına rağmen yaşlılarına göre okuma, okuduğunu anlama, kelime tanıma, akıcı okuma gibi okuma becerileri yerine getirmede güçlük yaşayabilmektedirler. Razon (1982) okuma

Cihat Çolak¹ 

Muammer Yılmaz² 

How to Cite This Article

Çolak, C. & Yılmaz, M. (2023). "Disleksi ve Etkili Tedavi Yöntemleri", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:8, Issue:51; pp:3054-3061. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.70960>

Arrival: 04 May 2023

Published: 31 July 2023

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğretmen, MEB, Bartın, Türkiye

² Doç. Dr., Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Bartın, Türkiye

seviyesi, akranlarının okuma seviyesinden aynı zamanda kendi zekâ seviyesinden düşük düzeyde olan kelimeleri tanımakta ve zihnine almakta problem yaşayan bireylerin yaşadıkları güçlükleri olarak ifade etmektedir. Okuma faaliyetini gerçekleştirme de yaşanan başka bir problem ise disleksidir. Disleksi kişide nörolojik olarak meydana gelen bir problemten kaynaklı okuma, yazma ve dil becerilerinde öğrenme problemleri yaşamasına neden olan özel bir öğrenme bozukluğu olarak ifade edilse de tam olarak nedeni henüz bilinmemektedir (Yılmaz, 2019). Disleksi problemi ile uğraşan çocuklar genel olarak ters çevirme, harf veya kelime karıştırması gibi hataları yaparlar ve akranlarına kıyasla okuma düzeyleri en az iki yıl geridedir. Ülkemizde bu problem ile uğraşan birçok çocuk olduğu tahmin edilmektedir. Öğretmenler ise sınıf düzeyinde bu tarz çocuklar ile ne yapacakları konusunda problemler yaşamaktadır. Oysa bu problem sınıf ortamlarında giderilmesine yardımcı olacak tedavi yöntemleri mevcuttur. Bu araştırma ile disleksiye yönelik sınıf ortamlarında uygulanabilecek tedavi yöntemleri incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmacının amacı disleksinin tedavi sürecinde sınıf ortamlarında uygulanabilir tedavi yöntemlerinin incelenmesidir.

OKUMA VE OKUDUĞUNU ANLAMA

Kişilerin yaşamlarında geçmişten günümüze önemli bir yer tutan olan okuma becerisi duyu organları kullanılarak alınan sembollerden anlam çıkarma süreci olarak ifade edilebilir. Okuma, yazılı veya basılı ifadelerin kurallı bir şekilde seslendirilmesi ile birlikte yazılı metinde yer alan duyu ve düşüncelerin algılanması süreci olarak tanımlanabilmektedir. O halde okuma becerisi yazılı veya basılı işaretleri yalnızca seslendirme veya çözümlenme işi olmayıp kişinin tüm organizmasını harekete geçirdiği bir öğrenme faaliyeti olarak tanımlanabilir. Tüm organizmadan kasıt kişinin okuma esnasında görme, işitme, dokunma ve zihinsel becerilerini kullanmasıdır (Razon, 1982). Yılmaz'a göre (2019) okuma, duyu organları aracılığı ile algılanan sembollerin kişinin daha önceden sahip olduğu bilgilerden faydalanarak ve algıladıklarını zihinsel süzgeçten geçirmesi ile okunan metinden anlam çıkarma işi olarak ifade edilmektedir. Yılmaz (2008), okuyucuların yeteri kadar ön bilgiye sahip olmaları için uyarıcı bol olduğu ortamlarda yetişmesi gerektiğini ifade etmiştir. Okuma becerisi çözümlenme ve anlama olmak üzere kendine özgü iki ana öğeden meydana gelmektedir (Gough ve Tunmer, 1986; Hoover ve Gough, 1990). Çözümleme yazılı olarak ifade edilen sözcüklerin ses düzeyinde parçalara ayrılarak sözcük seviyesinde semantik bilginin elde edilmesi durumu olarak ifade edilirken, anlama, dilin kullanılmasıyla ayrışan sözcüklerden anlam çıkarma yeteneği olarak ifade edilebilir (Hoover ve Gough, 1990).

Okuma faaliyetinin gerçekleştirme amacı kişinin okuduğunu anlaması olmalıdır. Anlamadan gerçekleştirilen okumalar seslendirmeden öteye geçmeyecektir. Güneş'e göre (2009) okuduğunu anlama, okuma faaliyetinin gerçekleştirilmesi sonucunda elde edilen bilgilerin kişinin zihinsel süzgeçinden geçirilmesi sonucunda daha önceden sahip olunan ön bilgiler ile bir araya getirilerek yeni öğrenmelerin oluşması durumu olarak ifade edilmektedir. Öğrenciler ilköğretim birinci ve ikinci sınıf düzeylerinde kelimeleri çözümlenmeye bununla birlikte akıcı bir şekilde okuma faaliyetini gerçekleştirmeye çalışırken üçüncü ve dördüncü sınıf düzeylerine geldiklerinde anlamak için okuma eylemini gerçekleştirebilirler (McNamara, Floyd, Best & Louwerse, 2004).

Öğrencilerin okuduklarını anlama konusunda başarıya ulaşmalarının temel ve öncelikli şartları: Kelime tanıma becerilerinin gelişmiş olması ve okumada akıcılığın sağlanması olarak ifade edilebilir. Yılmaz (2020), akıcı okumayı metnin anlatmak istediği anlama zaman harcamadan ulaşmak için kelime tanıma hızı davranma bununla birlikte kelime, cümle veya uzunca paragrafları zorlanmadan okuyabilme becerisi olarak ifade etmektedir. Kelimeleri tanımakta problemler yaşayan öğrenciler metni anlama sürecinde kelime tanıma için gereğinden fazla emek ve zaman harcayacaktır (Bender ve Larkin, 2003). Bu süreçte meydana gelen problemler metni anlama konusunda olumsuzluklara yol açabilecektir (Samuels, 1979).

Çocuklar ikinci sınıfı bitirip üçüncü sınıfa geçtiklerinde akıcı bir şekilde okuyor olmalıdırlar. Çocuklar bu zaman aralığında olmalarına rağmen kelime tanıma zorluk yaşıyor, okuma esnasında hatalar yapıyor, okuma faaliyetini gerçekleştirirken zorlanıyor ve okumaktan keyif almıyorsa çocuk adına okuma güçlüğü problemine sahip diyebiliriz (Yılmaz, 2019).

OKUMA GÜÇLÜĞÜ

Okuma becerisi genellikle çocukların ilköğretilere başlaması ile birlikte öğretmenleri ve ailesi tarafından çocuğa kazandırılması hedeflenen önemli bir beceridir. Okuma becerisi karmaşık bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Okuma becerisi genel olarak beş farklı becerisinin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır diyebiliriz. Bu becerileri ise şu şekilde sıralanabilir:

1. Sesin farkında olma,
2. Harf ve ses ilişkisinin farkında olma,
3. Kelime tanıma becerisine sahip olma,

4. Akıcı okuyabilme becerisini elde etmiş olma,
5. Okuduğunu anlama becerisini kazanmış olma (NICHD, 2000).

Kişilerin okuma faaliyetini gerçekleştirmeleri için gerekli olan bu becerilerden birini veya birden fazlasını elde edememiş olmaları durumunda karşılıklarına çıkan metni okumaları esnasında kelimeleri tanımakta, cümleleri anlamakta veya tümce yapısını çözümlenmede birtakım zorlukları ile karşılaşmaktadırlar. Okuma faaliyetini gerçekleştiren kişilerin karşılaştıkları bu zorluklar okuma güçlüğü olarak tanımlanmaktadır (Özsoy, 1994). Yılmaz'a göre (2006), okuma güçlüğü; çocuğun okuma faaliyetini gerçekleştirme sürecinde yaşına ve zekâ seviyesine göre kendisinden beklenen başarıyı gösterememesi durumu olarak tanımlanmaktadır.

Okumada başarıya ulaşamayan öğrencilerin bu durumu onların gelecekteki hayatlarını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle okuma faaliyetini gerçekleştirmede güçlük çeken her çocuk en kısa zamanda tespit edilmelidir. Erken teşhis okumada zorluk çeken veya okuyamayan her çocuk için kritik bir öneme sahiptir (Clark, 2007). Okumada güçlük yaşayan çocukların yüz yüze kaldıkları bu durum bir an önce giderilmediği takdirde yaşamları boyunca sürebilir. Okuma güçlüklerinin tedavi edilmesi sürecinde okuma güçlüğüne bir eğitim problemi olarak ifade edilmesi son derece kıymetli olacaktır (Pelosi, 1977).

Okumada güçlük yaşayan çocuklar incelendiğinde bu probleme yol açan durum veya durumları net olarak ifade etmek oldukça zor bir durumdur. Bu problem birçok nedenden kaynaklı olabilmektedir. Yılmaz (2006), okuma güçlüğüne etki eden faktörlerin fiziksel, bilişsel, sosyal duygusal ve eğitsel faktörlerden kaynaklı olabileceğini ifade etmektedir.

Okuma güçlüğü problemi yaşayan çocukların genel özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz.

1. Kelime tanıma becerileri yeteri kadar gelişmemiştir.
2. Akıcı bir şekilde okuyamazlar.
3. Okuma esnasında hata yaparlar.
4. Akranları düzeyinde ve hızında okuyamazlar.
5. Okuduklarını anlama becerileri zayıftır.
6. Yazma becerilerini yerine getirmede sorunlar yaşayabilirler.
7. Çaresiz ve yalnız hissederler.
8. Okumaktan keyif almazlar (Yılmaz, 2022, s. 28)

(Rayner ve Pollatsek, 1989; akt. Yılmaz, 2021), IQ ve kendilerinden beklenen okuma seviyelerine göre okumada problem yaşayan öğrencileri 3 farklı alanda ele almıştır.

1.Zayıf Okuyucular: IQ seviyesi bakımından normal, kendisinden beklenen okuma seviyesinin 1-2 yıl gerisinde olan okuyucular.

2.Disleksi Okuyucular: IQ seviyesi bakımından normal, kendisinden beklenen okuma seviyesinin en az 2 ve daha fazla yıl gerisinde olan okuyucular.

3.Geri Kalmış Okuyucular: IQ seviyesi 80 ve daha alt düzeyde olan ve kendisinden beklenen okuma seviyesinin gerisinde olan okuyucular.

DİSLEKSİ

Disleksi okuma faaliyetini gerçekleştirme sürecinde yaşanan bir problem durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Disleksinin kaynağının ne olduğu tam olarak bilinmemektedir. Geçmişten günümüze birçok araştırmacı bu konu üzerinde çeşitli ifadeler yer vermiştir. Henschelwood (1917), günümüzde disleksi olarak anılan spesifik okuma güçlüğüne, insan beyninde üst düzey işlevlerin hayata geçtiği bölüm olan ve düşünce, hafıza, algılama, dikkat, farkındalık, dil ve bilinçte önemli görev üstlenen korteksteki ve sinir sistemindeki bir problemten kaynaklandığını ileri sürmüştür. Waites (1968) çocukların akranlarıyla aynı düzeyde eğitim almalarına karşı okuma ve yazma becerilerini elde edememe durumuyla alakalı bir hastalık olarak ifade etmektedir. Orton ise (1937), disleksinin beynin yapısından kaynaklı bir sorun olmadığını beynin işleyişindeki bir genetik bozukluktan ve doğuştan kaynaklı olduğu bu nedenle birbirine benzeyen harfleri karıştırdıkları, okuma esnasında ters çevirme hataları yaptıklarını ve bazı harfleri ters yazdıklarını ifade etmiştir. (Harris ve Spay, 1990), beynin yapısındaki bozukluktan kaynaklı olarak okuma faaliyetinin gerçekleşmesinde zorluk yaşandığını ve disleksinin genellikle okuma güçlüğü olarak ifade edildiğini dile getirmiştir. (Shaywitz, 2003) yapmış olduğu tanımda disleksiye çocuğun yaşı, zekâ ve eğitim düzeyini ele alındığında beklenen düzeyin altında başarı gösterilmesi durumu olarak ifade etmiştir.

Disleksi problemi yaşayan çocukların genel olarak gösterdikleri davranışlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Tanıdık olmayan sözcükleri okumakta zorluk yaşarlar.
2. Kelimeleri anlamak için çaba harcamazlar. Okumaları seslendirmeden öteye geçmez.
3. Konuyla alakalı ön bilgilerini okuma esnasında getiremezler.
4. Yön tayininde sorun yaşarlar. (sağ, sol, aşağı, yukarı)
5. Ters çevirme hataları yaparlar. (82 yerine 28, 3 yerine E,)
6. Zaman ile ilgili kavramları karıştırırlar (Dün, bugün, yarın)
7. Okumaktan çabuk vazgeçerler. Okumanın faydalı olmadığını düşünürler.
8. Yönergeleri takip etmede zorluk yaşarlar.
9. Kendini rahat bir şekilde ifade edemezler.
10. İmla hataları yaparlar.
11. Yazılan yazıları doğru bir şekilde kopya edemezler.
12. Okuma esnasında telaffuz hataları yapar, yanlış okur, kelime veya harf atlar veya ilâve edebilir.
13. Kalem kuralına uygun tutmada problem yaşarlar (Yılmaz, 2022, s.33-34).

Günümüzde disleksi sorunu ile mücadele eden birçok öğrencinin var olduğu düşünülmektedir. Bu sorun okuma faaliyetinin gerçekleşmesi sırasında açığa çıktığı için genellikle ilkököl döneminde fark edilebilmektedir. Oysa erken tanı ve teşhis her problemde önemli olduğu gibi bu problemde de önemli bir yere sahiptir. Disleksi tanısı nörologlar ve kendi alanında uzman kişiler tarafından koyulabilmektedir. Okullarda öğretmenler çocukların sergiledikleri davranışlardan yola çıkarak aileyi bu konuda bilgilendirerek çocukları alanında uzman bir kişiye yönlendirebilir.

Öğretmenler ve aileler bu özellikleri gösteren veya tanı almış öğrenciler ile ne yapacakları konusunda endişe duyabilmektedir. Çoğu zaman ise öğrenciler yaşadıkları bu problem ile yalnız bırakılmaktadır. Oysa bu sorun ile uğraşan öğrencilerin tedavi sürecinde öğretmenlerin kullanabilecekleri bazı tedavi yöntemleri mevcuttur. Bu yöntemler: Orton- Gillingham Yöntemi ve Fernald Yöntemidir. Bu iki yöntemde disleksinin tedavisinde kullanılabilen etkinliktedir.

DİSLEKSİNİN TEDAVİSİNDE ETKİLİ OLAN YÖNTEMLER

Orton-Gillingham Yöntemi

Samuel Orton ve Anna Gillingham'ın geliştirmiş olduğu bu yöntem okuma, heceleme ve disleksi ile ilgili yazma güçlüğü olan kişilerde kullanılabilir (Yılmaz, 2022). 1920'li yıllarda Samuel Orton gerçekleştirmiş olduğu çalışmada kişilerde var olan nörolojik problemlerin kişilerin harfleri birbirine karıştırılmasına ve okuma problemlerinin oluşmasına sebep olduğunu fark etmiştir (Ritche ve Goeke, 2006). Okuma, yazma ve konuşmayı dil öğretimi olarak tanımlayan Orton, semboller ve konuşma dilinde kullanılan sesler arasında bağlantı kurulduğu öğretimsel bir yöntem tasarlamıştır (Post, 2003). Bu yöntemde görsel, işitsel ve devinimsel uyaranlar eş zamanlı olarak işe konulur. Öğretimde kelimelerin seslendirilmesi ve görsel olarak sunulmasının yanında kelimedeki yer alan her sesin tek tek analiz edilmesi, harflerin yazılış yönlerinin parmak ile takibi programın temel özelliklerinden biri olarak ifade edilebilir. Öğretim kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru genişleyerek gerçekleştirilmesi önemli bir diğer özellik olarak ifade edilebilir (Henry, 1998). 1930'lu yıllarda Anna Gillingham gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar ile Samuel Orton'un çalışmalarını destekleyerek okuma, heceleme ve yazma güçlüklerinin temel alındığı, öğretimin teke tek veya küçük gruplar ile gerçekleştiği, okuma güçlüğüne giderilmesinde ses üzerinde yoğunlaşıldığı bununla birlikte görsel, işitsel ve kinestetik duyuların birlikte kullanıldığı Orton-Gillingham Yöntemini ortaya çıkarmıştır (Yılmaz, 2022). Yöntemde öğrencilerde öncelikle ses farkındalığı oluşturulur ve sözcükte yer alan her ses tek tek analiz edilir. Daha sonra ünlü ve ünsüz harfler işe konularak yeni sözcükler öğrencilere öğretilir. Bu aşamadan sonra hece çalışmaları gerçekleştirilir ve yazı aşamasına geçilebilir. Öğretimde kelimeleri seslere ayırma ve harflerden kelime oluşturma gibi analiz ve sentez işleri bir arada yürütülür. Öğretimde üzerinde durulması gereken noktalar ise anında ve bol bol geri dönüt, okuma hızı ve iyi bir okumanın gerçekleştirilmesidir (Montgomery, 2013).

Bu yaklaşım ile her ses öğreten tarafından öğrenciye tekrar ettirilir. Zamanla karışık ve kompleks heceleri okuyabilir. Örnek bir çalışma (Yılmaz, 2022) tarafından şöyle aktarılmıştır:

1. Öğretmen öğrenciye örneğin 'm' harfini öğretmek istiyor. M harfi karta yazılır ve öğretmen tarafından harfin sesi çıkartılır.
2. Öğretmen daha sonra çocuktan harfin üzerinden gittikten sonra harfin sesini çıkarmasını ister. Çocuk harfin sembolünü ve sesini öğreninceye kadar tekrar yapar.

- 3.Çocuk bu aşamadan sonra harfi önce havaya daha sonra kâğıda yazar. Yazma işini gerçekleştiren harfin sesini aynı anda seslendirir.
- 4.Öğrenilen harf sayısı artınca öğretmen tarafından belirlenen kelimelerin harfleri çocuklara art arda sorulur.
- 5.Daha sonra öğretmen rehberliğinde karışık harfler ile kelimeler oluşturulur. Farklı harflerle kelimeler oluşturularak bu basamak tekrarlanır.
- 6.Öğrenciye yazdırılan kelimeler heceletilerek okutulur.
7. Öğretmen rehberliğinde belirlenen kitaptaki kelimeler öğrenciye okutulur.

Gerçekleştirilen araştırmalar okuma güçlüğünü gidermede Orton-Gillingham Yönteminin etkili olduğunu göstermektedir. Joshi, vd. (2002) tarafından gerçekleştirilen çalışma ile deney grubuna Orton-Gillingham yöntemi uygulanmış ve araştırma sonuçlarına göre deney grubundaki öğrencilerin, kontrol grubundaki öğrencilere göre ses farkındalığı, çözümlenme ve okuduğunu anlama becerilerinde yüksek sonuçlar aldıkları ifade edilmiştir. Akyol ve Temur (2006) gerçekleştirmiş oldukları Ortam, Grafik ve Soru olmak üzere üç ölçeğin kullanıldığı çalışma ile öğrencilerin okuma hızlarının, hikâye edici metinlerde bilgilendirici metinlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Donah (2012), gerçekleştirdiği çalışmada Orton-Gillingham yaklaşımının okuma güçlüğü olan öğrencilerin ses farkındalığı, kelime tanıma, heceleme, okuduğunu anlama ve akıcı okuma becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Altunbaş Yavuz, (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Orton-Gillingham yönteminin genel olarak akıcı okuma, yazma ve okuduğunu anlama becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Fernald Yöntemi

Grace Maxwell Fernald'ın geliştirdiği bu yöntem görsel, işitsel, devinimsel ve dokunsal duyarların işe konduğu, kelimelerin bir bütün halinde öğretilmesi yönünden diğer çoklu duyuşal yöntemden farklılaşan, dislektik ve aşırı okuma güçlüğü problemi yaşayan çocuklar için faydalı bir yöntem olarak ifade edilebilir (Yılmaz, 2022). Özellikle 8 yaş üzeri öğrenciler tarafından başarılı olunan Fernald yöntemi, çocuğun okuma faaliyetini gerçekleştirebilmesi için öğrenmesi şart olan harfleri ve kelimeleri tanımasına yardımcı olduğu gibi okuma sırasında gerçekleştirilen ters çevirme hatalarını ve sembollerde yaşanan karışıklıkların zamanla yok olmasına yardımcı olabilir (Yangın ve Sidekli, 2006). Myers (1978), klasik yöntemler ile sonuç alamayan öğrenciler için birçok kişi bu yöntemi faydalı görürken kimi de bu konuya şüpheli yaklaştığını ifade etmiştir. Taschow (1970), öğrencilerin öğrenmeye çalıştığı kelimelerin tüm ayrıntılarının çoklu duyarların işe konulmasıyla açığa çıkabileceğini ifade etmiştir. Bu yöntemin sadece okuma ve yazma faaliyetlerini geliştirmede değil öğrencilerin ilgisinin yoğunlaştığı diğer derslerde de uygulanabileceği ifade edilmiştir (Tunç, 2018).

Fernald Yöntemi 4 adımdan meydana gelmektedir. Yılmaz (2022) adımları şu şekilde aktarmaktadır:

- 1.Öğrenci tarafından seçilen kelime, öğretmen tarafından renkli kalem kullanılarak bir kâğıt üzerine yazılır. Öğretmen kelimeyi okurken öğrenciden kâğıda dokunarak parmağı ile kelimeyi takip etmesini ister. Daha sonra öğrenciden kâğıda yazılmış kelimeye bakarak kelimeyi defterine yazmasını ister. Çocuk kelimeyi izlerken veya yazarken bir yanlışlık yaparsa işleme tekrardan başlanır. Dikkat edilmesi gereken durum kelimenin her zaman bir bütün olarak yazılmasıdır.
- 2.Öğrenci eğitici tarafından el ile yazılan kelimeye bakarak okur ve kelimeye bakmadan zihninden yazar. Doğru olarak yazılanlar kelimeler baş harflerine göre alfabetik olarak dosyaya konulur. Öğrenci kelime yazımında bir yanlışlık yaparsa birinci adım tekrar edilir. Kelimelerden bir hikâye oluşturuluncaya kadar dosyaya kelime ekleme işlemine devam edilir. Bu işlemlerden sonra öğrenci dosyaya eklediği kelimeler ile bir hikâye oluşturur ve hikâyeyi yazar.
- 3.Bu adımda öğrenci matbaa harfleriyle yazılmış olan sözcükleri öğrenme düzeyine gelmiştir. Bu nedenle örnek kelimelerin el yazısı ile yazılması işleminden vazgeçilir. Öğrenci matbaa harflerine bakarak öğrenmek istediği kelimeleri okur sonrasında ise yazarak öğrenir. Öğrenci artık kitaptan okuma faaliyeti gerçekleştirebilir. Öğrencinin okuyamadığı bir kelime olduğunda eğitici yardımcı olabilir.
- 4.Öğrenci bu adımda basılı sözcüklere bakar, tekrar eder ve kelimeye bakmadan kelimeyi yazabilir. Benzer kelimelerden yeni kelimeler öğrenebilir. Öğrenci artık kendi kendini geliştirebilecek düzeye ulaşmıştır. Öğrenci akranları düzeyinde okuma faaliyetini gerçekleştirinceye kadar işlemlere devam edilmelidir.

Yapılan araştırmalar Fernald Yönteminin etkisini ortaya koymaktadır. Yangın ve Sidekli (2006), gerçekleştirmiş oldukları çalışmada okumada zorluk yaşayan on öğrenci arasından bir öğrenci seçilmiş ve öğrenciye Fernald yöntemi uygulanmıştır. Endişe düzeyinde okuma becerisine sahip olan çocuk uygulama sonunda kelime tanıma düzeyinde %92 başarıya ulaştığı sonucuna ulaşmışlardır. Tunç (2018), gerçekleştirmiş olduğu çalışma ile deney ve kontrol grupları oluşturmuş ve deney grubuna Fernald yöntemini uygulamıştır. Araştırma sonucunda yöntemin deney grubundaki öğrencilerin dinlediğini anlama becerilerinin, kontrol grubunun dinlediğini anlama becerilerine göre daha fazla geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Akyol ve Sever (2019), Fernald yöntemi, yankılı (eko) ve tekrarlı okuma stratejileri

kullanılarak okuma ve yazma güçlüğünün giderilmesine yönelik gerçekleştirmiş oldukları 60 ders saati süren çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma öncesinde bir ön değerlendirme yapılmış ve çocuklar verilen metni okuyamamışlardır. Uygulama sonunda ise katılımcılar kendi seviyelerinde 30 kelimelik bir metni beş dakika içerisinde ve 8 hata gerçekleştirerek okudukları aynı zamanda okuma seviyelerinin endişe düzeyinde olmasına rağmen sesli okumadan çekinmedikleri ve özgüvenli okuyabildikleri sonucuna ulaşmışlardır.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Eğitim sistemimiz içerisinde disleksi rahatsızlığı yaşayan birçok öğrencinin var olduğu tahmin edilmektedir. Bu öğrenciler genel olarak tanı konduktan sonra özel eğitime yönlendirilmektedirler. Sınıf ortamlarında ise öğretmenler bu tarz çocuklara nasıl eğitim verecekleri konusunda yeterli bilgiye sahip değildirler. Disleksi problemi yaşayan öğrenciler ise belli bir süre sonra görmezden gelinmekte arkadaşları tarafından alay konusu olabilmektedirler. Bunun sonucunda ise disleksi ile mücadele eden çocuk içe kapanmakta ve diğer derslerinde de başarısızlığa doğru sürüklenmektedir.

Yapılan araştırmalar Orton-Gillingham ve Fernald Yöntemlerinin disleksinin tedavi edilmesi sürecinde etkili ve faydalı olduklarını göstermiştir. Scheffel, vd. (2008), gerçekleştirmiş oldukları çalışmada Orton-Gillingham yönteminin alfabetik ilkeler ve ses farkındalığı edinimde başarılı bir yöntem olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Montgomery (2013) disleksi problemi olan duyma engelli okuyucularla yürüttüğü çalışma ile Orton-Gillingham yöntemini kullanarak okuyucuların okuma becerilerini ilerletmeyi hedeflemiştir. Araştırma sonucunda okuma güçlüğü yaşayan öğrencilerin başarı düzeyini normal öğrenciden bir yılda beklenen ilerleme düzeyine kıyasla benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Labat vd. (2014), okumada zorluk yaşayan öğrencilerin alfabetik ilkeleri edinme amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada Orton-Gillingham yöntemini temele almış ve harf ses ilişkisi edinimi, harfleri tanıma gibi becerilerde yöntemin etkili olduğu aynı zamanda yöntemin sınıf ortamlarında uygulanabilir olduğu sonucuna varmıştır. Temur, Bacakoğlu ve Ulusoy (2021) öğrencilerin okuma-anlamada yaşadıkları güçlükleri belirlemek ve azaltmak bunun sonucunda ise matematik dersine etkisini görmek amacıyla yürüttükleri çalışmada Tekrarlı Okuma, Eko Okuma, Fernald Yöntemi ve Kelime Kutusu Stratejisini ele almış ve çalışma sonucunda öğrencilerin okuma sırasında gerçekleştirdikleri hatalarda azalma, anlama seviyelerinde artış izlenmiştir. Bunun matematik dersine etkisinin ise uygulama öncesine göre arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Okuma becerilerinin kazanıldığı ilkökul düzeyinde genel olarak disleksinin açığa çıktığını düşündüğümüzde öğretmenlerimiz Orton-Gillingham ve Fernald Yöntemlerini sınıf ortamında uygulanması ile çocuklarda var olan bu problemin çözümüne katkı sağlanarak çocukların okuma ve yazma becerilerini geliştirmelerine katkı sunabilir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- 1.Öğretmenlere disleksi tedavi edici yöntemler olan Orton-Gillingham ve Fernald yöntemlerine ilişkin uzmanlar tarafından eğitim verilebilir.
- 2.Yüksek Öğretim Kurumu, Eğitim Fakültesi Temel Eğitim öğrencilerine okuma güçlüğünün tedavi edilmesine yönelik bir ders ekleyebilir.
- 3.Öğretmenler tarafından ailelere eğitici ve bilgilendirici faaliyetler düzenlenebilir
4. Disleksi sorunu yaşayan öğrencilere özel MEB özel bir program hazırlayabilir.

KAYNAKÇA

Akyol, H. (2005). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Akyol, H. & Temur, T. (2006). İlköğretim 3. Sınıf öğrencilerinin okuma düzeyleri ve sesli okuma hataları. *EKEV Akademi Dergisi*, 29, 259- 274.

Altunbaş Yavuz, S. (2016). *Okuma yazma güçlüklerini gidermede orton-gillingham yaklaşımının etkisi* (Doktora tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bender, W.N. & Larkin, M.J. (2003). *Reading strategies for elementary students with reading difficulties*. California: Corwin Press.

Clark, N. M. (2007). *Investigating the relationship of in-class tutoring using focused reading strategies and the reading comprehension of struggling readers* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Capella University, Capella.

Donah, S. (2012). *The efficacy of an after-school based tutoring program in orton-gillingham approach* (Doctoral Dissertation), American International College.

Gough, P. B., & Tunmer, W. E. (1986). Decoding, reading, and reading disability. *Remedial and special education*, 7(1), 6-10. <https://doi.org/10.1177/074193258600700104>

- Güldenöğlü, B., Kargin, T. & Miller, P. (2015). Okuma güçlüğü olan ve olmayan öğrencilerin cümle anlama becerilerinin incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(76), 82-96.
- Güneş, F. (2009). *Hızlı okuma ve anlamı yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Harris, J. Albert & R. Sipay Edward (1990). *How to increase reading ability*. Newyork: Longman.
- Henry, M. (1998). Structured, sequential, multisensory teaching. *The Orton legacy. Journal of Annals of Dyslexia*, 48, 754-771.
- Hinshelwood, J. (1917), Congenital word blindness. London, Lewis
- Hoover, W. A. & Gough, P. B. (1990). The simple view of reading. *Reading and writing*, 2(2), 127-160. <https://doi.org/10.1007/BF00401799>
- Labat, H., Ecalle, J., Baldy, R., & Magnan, A. (2014). How can low-skilled 5-year-old children benefit from multisensory training on the acquisition of the alphabetic principle? *Learning and Individual Differences*. 29, 106-113.
- McNamara, D. S., Floyd, R.G., Best, R., & Louwrese, M. (2004). World knowledge driving young readers' comprehension difficulties. In Y. B. Kafai, W. A.
- Myers, C. A. (1978). Reviewing the literature on fernald's technique of remedial reading. *The Reading Teacher*, 614-619.
- Montgomery, J.L. (2013). *A case study of the preventing academic failure orton-gillingham approach with five students who are deaf or hard of hearing: using the mediating tool of cued speech* (Doctoral Dissertation), Columbia University.
- National Institute of Child Health and Human Development (2000). Teaching children to read: An evidence-based assessment of the scientific research literature on reading and its implications for reading instruction. U. S. Government Printing Office.
- Orton, A. T. (1937), Reading, Writing and speech problems in children, W- W. Norton, New York.
- Özsoy, Y. (1984). Okuma yetersizliği. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 17-20.
- Pelosi, Peter L. (1977), The roots of reading diagnosis, *United States Historical Trendi*, 3,644, s.79-85.
- Post, Y. (2003). Reflections. Teaching the secondary language functions of writing, spelling, and reading. *Annals of Dyslexia*, 53, 128-148.
- Razon, N. (1982). Okuma güçlükleri. *Eğitim ve Bilim*, 7(39).
- Ritchey, K. D., & Goeke, J. L. (2006). Orton-Gillingham-Based reading instruction: A review of literature. *Journal of Special Education*. 40(3), 171-183.
- Rusen, M. (1995). *Hızlı Okuma*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Scheffel, D., Shaw, J., & Shaw, R. (2008). The efficacy of a supplemental multi-sensory reading program for first-grade students. *Reading Improvement*, 45(3), 139-152.
- Shaywitz, Sally (2003); *Overcoming Dyslexia*, First Vintage Books Edition, New York.
- Samuels, S. J. (1979). The method of repeated readings. *The Reading Teacher*, 32 (4), 403-408.
- Siegel, M. (2006). Rereading the signs: Multimodal transformations in the field of literacy education. *Language arts*, 84(1), 65-77.
- Taschow, H. G. (1970). Using the visual- auditory - kinesthetic - tactile technique to solve spelling problems in elementary and secondary classrooms. *Reading Improvement*, 1-12.
- Temur, M., Bacakoğlu, T. Y. & Ulusoy, M. (2021). Bir ilkokul 3. sınıf öğrencisinin okuma-anlama becerilerini geliştirmeye ve matematik başarısını artırmaya yönelik bir uygulama. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 36(4), 899-914.
- Tunç, İ. (2018). *Fernald tekniğine uyarlanmış metinlerin dördüncü sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisi* (Yüksek lisan tezi), Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Waites, L.(1968). World Federation of Neurology: Research group on developmental dyslexia and World illiteracy. *Report of Proceedings*
- Yangın, S., & Sidekli, S. (2006). *Okuma Güçlüğü Yaşayan Öğrencilerden Kelime Tanıma Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Uygulama*. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Muğla.

- Yılmaz, M. (2006). *İlköğretim 3. sınıf öğrencilerinin sesli okuma hatalarını düzeltmede ve okuduğunu anlama becerilerini geliştirmede tekrarlı okuma yönteminin etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, M. (2008). Türkçede okuduğunu anlama becerilerini geliştirme yolları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9),131-139.
- Yılmaz, M. (2022). *Okuma güçlüğü ve tedavisi*. Ankara: Gece Akademi Yayınları.
- Yılmaz, M. (2021). Okuma eğitimi, Yılmaz, M. (Ed.), *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi içinde*, (s. 81-112), Pegem Akademi Yayınları, Ankara.